

בס"ד. שיחת ש"פ נצבים, כ"ח אלול, ה'תשכ"ד.

בלתי מוגה

א. התחלת פרשת השבוע היא: "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך", "את אשר ישנו פה עמנו עומד היום גו' ואת אשר איננו פה עמנו היום"¹.

וענין זה שייך לראש השנה — כמ"ש רבינו הזקן בלקו"ת²: "הנה פרשה זו קורין לעולם קודם ר"ה, ומרומז במלת היום, דקאי על ר"ה, כי זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון³, שכל ניצוצי נשמות נצבים ומתעלים במקורם הראשון ביום זה עד לפני הוי' .. ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך, פרט הכתוב עשר מדרגות, שכמו שיש עשר מדרגות בנפש האדם דהיינו ג' שכלים וז' מדות, כך הנה כל ישראל הם קומה אחת שלימה .. שנחלקת לעשר מדרגות, ובראש השנה מתעלים כל המדרגות .. למעלה במקור חוצבם .. להיות לאחדים כאחד".

ומזה מובן, שקריאת פרשת נצבים קודם ר"ה היא לא רק הכנה שמחוץ להענין, אלא הכנה אמיתית שהיא חלק מהענין עצמו, והיינו, שענינו של ראש השנה הוא האחדות של כל בניי, ולא רק בניי שבדור זה ("דור הולך ודור בא") ובר"ה זה, אלא גם בניי שבכל השנים ובכל הדורות שלפנ"ז ושלפנ"ח⁴.

ב. והביאור בזה:

ענינו של ראש השנה הוא — כמארז"ל⁵: "אמר הקב"ה .. אמרו לפני בר"ה מלכיות .. כדי שתמליכוני עליכם .. ובמה בשופר". וכן ע"י התפלות — לא רק תפלת מוסף (שבאה בהוספה על ג' התפלות שבכל יום, מצד קדושת היום) שלאחרי תק"ש, אלא גם בתפלות שלפני תק"ש, תפלת שחרית, ולפנ"ז תפלת ערבית דליל ר"ה — שבהם מבקשים: "מלוך על העולם כולו בכבודך כו' והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך, וידע כל פעול כו' כל יצור כו' כל אשר נשמה באפו וכו'" (וכמבואר בסידור הארז"ל⁶ שקאי על ג' עולמות בי"ע, והיינו, שהבקשה

(1) כט, יד.

(2) ריש פרשתנו.

(3) נוסח תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כו, א).

(4) קהלת א, ד.

(5) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(6) במקומו. הובא בלקו"ת שלח מז, א.

היא שתהי' התגלות מלכותו ית' בכל העולמות, כולל גם עולם העשי' , וחותמים בשם ומלכות "ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ כו" — שמזה מוכח שבודאי פועלים זאת, שהרי "ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה, אלא אין כאן שום ספק כלל מאחר שבקשנו כו" (כמ"ש רבינו הזקן באגה"ת?).

וכמבואר בדרושי חסידות⁸ שבר"ה חוזרים כל הדברים לקדמותם, וצריך לעורר ולהמשיך מחדש את כל הענינים משרשם ומקורם הראשון כפי שהוא בבחי' העצמות, ובזה גופא — לא רק המשכה מן הכלל אל הפרט (כמבואר בעטרת ראש⁹), אלא גם המשכה חדשה, כמבואר באגה"ק¹⁰ ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה".

וכדי לפעול המשכה נעלית כזו — לא די בקהל ישראל שנמצא בדור זה ובר"ה זה, אלא יש צורך בהתאחדות דכל בני שבכל הדורות: "אתם נצבים היום כולכם .. את אשר ישנו פה עמנו .. ואת אשר איננו פה גו".

וכללות ענין האחדות של בני שבכל הדורות נפעלת ע"י האחדות בדרך פרט — האחדות של כל בני בדור זה, והיינו, שלמרות חילוקי הדרגות שביניהם שנחלקים לעשר מדריגות, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימין", מתאחדים כולם יחד "להיות לאחדים כאחד"; ועד"ז בכל איש פרטי מישראל, שצריך לקבץ ולאחד את כל עשר כחות נפשו.

ג. ובעומק יותר:

ההמשכה דר"ה היא מבחי' העצמות שהוא באופן של פשיטות שלמעלה מהתחלקות. ולכן, כדי שבני יוכלו לפעול המשכה זו, צריך להיות גם אצלם ענין של התאחדות — "כולכם", למעלה מהתחלקות פרטי המדריגות ד"ראשיכם שבטיכם וגו".

ועד"ז בכל אחד מישראל — שעבודתו צריכה להיות מצד בחי' היחידה שלמעלה מהתחלקות (למעלה גם מבחי' "בכל מאדך"¹¹), "מאד שלך"¹², היינו, שרק אצלו הרי זה למעלה ממדידה והגבלה, אבל לגבי

(10) סי"ד.

(11) ואתחנן ו, ה.

(12) תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. ובכ"מ.

(7) פי"א (ק, א).

(8) לקו"ת פרשתנו נא, ב. ובכ"מ.

(9) שער ר"ה בתחלתו.

חבירו הרי זה עדיין במדידה והגבלה), כידוע פירוש רבינו הזקן¹³ בדברי הגמרא¹⁴ בנוגע לעשרת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, "כאן ליחיד", "פי' בחי' יחידה", "בחי' תשובה דיחידה ליחידו של עולם".

ולאידך גיסא:

למרות שהמשכה היא מבחי' פשיטות העצמות — הרי זה צריך להיות באופן שיומשך למטה בגילוי, כפי שמבקשים: "מלוך וכו' והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך", באופן גלוי דוקא.

וזהו גם הטעם שמדגישים את ענין המלוכה דוקא, ולא ענין הממשלה — כידוע¹⁵ החילוק ביניהם, שממשלה היא בעל-כרחו, ואילו מלוכה היא ברצון דוקא, כמאמר¹⁶ "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם", והיינו, שצריך להיות בהתגלות גם מצד הכחות הפנימיים.

וכדי שתהי' ההמשכה למטה בגילוי — יש צורך בכל פרטי המדריגות, שנכללים במספר עשר, כמו בכל דבר שבקדושה¹⁷, והיינו, עשר המדריגות שבכל אחד מישראל, עשר כחות הנפש, וכן עשר המדריגות שבכללות ישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עצים" ו"שואב מימין".

אלא, שכל פרטי המדריגות צריכים להיות באופן של התכללות והתאחדות בפשיטות העצמות — "לאחדים כאחד".

ד. ויש לומר בדיוק הלשון "לאחדים כאחד", בכ"ף הדמיון — שזהו רק בדוגמת הענין ד"אחד", כיון שזוהי האחדות דבחי' "יחיד" שלמעלה מ"אחד"¹⁸.

וע"ד המבואר במאמר ד"ה לך הוי' הצדקה לרבינו הזקן¹⁹ (שחזר ונדפס לא מזמן²⁰) בדיוק הלשון "כל דיירי ארעא כו' כלא חשיבי קמי'²¹, "כלא" ולא "לא ממש", "דלגבי מקורם הם לא, כדוגמת אור וזיו, אבל לגבי בחי' עצמיות הנקרא קמי' שלא נערוך אליו, אין ביטולם בבחי' לא, בערך עילה ועלול, אלא כלא, כמו דוגמת ביטול עלול לגבי עילתו בבחי'

13) לקו"ת ס"פ תבוא (מג, ד). חנה אריאל
 14) האזינו מד, ב.
 15) לקו"ת דרושי ר"ה נה, סע"ב. נו, סע"ב
 16) ואלך. ובכ"מ.
 17) נוסח תפלת ערבית.
 18) ר"ה יח, א. וש"נ.
 19) ראה תו"א וז"ל, סע"ב. ובכ"מ.
 20) מאמרי אדה"ז — אתהלך לאזניא ע' ר ואילך.
 21) ע"פ מנהג חב"ד.
 22) ראה ברכות כא, ב. וש"נ.
 23) ראה תו"א וז"ל, סע"ב. ובכ"מ.
 24) ע"פ דניאל ד, לב. וראה זהר ח"א יא, ב. ח"ב ז, א. ועוד.

משל לבד", והיינו, ש"כלא" הוא ביטול נעלה יותר מאשר "לא", שהוא בהעדר המציאות לגמרי, עד שלא שייך לומר עליו אפילו התואר "לא", כי אם "כלא", בכ"ף הדמיון — למעליותא. ועד"ז בנדוד, ש"כאחד" הוא למעלה מ"אחד" — כמו "יחיד".

ה. וכללות הענין בזה — שהמשכה דר"ה היא מבחי' פשיטות העצמות, ובאופן שנמשך למטה בגלוי.

וע"ד לשון כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²² בנוגע לראש-השנה לחסידות, שצ"ל שלימות לא רק בנוגע לעצם, אלא גם בנוגע להתפשטות. ועד"ז מובן בנוגע לראש-השנה כפשוטו.

ובפשטות — שזוכים לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה ברוחניות ובגשמיות, בבני חיי, ומאן דיהיב חיי יהיב מזוני²³, ומזוני רויחי.

* * *

ו. יום הש"ק זה שבו קורין "אתם נצבים היום כולכם גוי" קשור גם עם ימי הסליחות, כי, נוסף לכך ש"מיני" מתברכין כולהו יומין²⁴, שממנו נמשכת הברכה לכל ימי הסליחות, הרי גם הפזמון הראשון באמירת הסליחות (שכולל את כל הפזמונים) הוא: "במוצאי מנוחה", שבזה מודגשת השייכות של ענין הסליחות ליום השבת.

והנה, התחלת הסליחות — לאחרי אמירת "אשרי", שע"פ דברי האחרונים²⁵ שכתבו דבריהם ברוח הקודש (כדברי אדמו"ר הזקן²⁶) ומפיהם אנו חיים, הרי זה הקדמה לסליחות, כמו שאומרים אשרי קודם כל תפלה — היא: "לך הוי' הצדקה ולנו בושת הפנים"²⁷.

ומבואר בד"ה לך הוי' הצדקה הנ"ל, ש"לך הוי' הצדקה" היינו "מלכות דא"ס ראשית הארת הקו כו' והוא מהות ועצמות א"ס ב"ה", וכדי להגיע לבחי' זו הרי זה ע"י ש"לנו בושת הפנים", "כי כל הקרוב יותר יהי' העדר תפיסת מקומו ביותר, ויתבייש מעצמותו, וכל שיתבייש יותר מעצמותו הוא העדרו וביטולו האמיתי, אשר, בבחי' התענוג

לסליחות — בפסקא אשרי.
 (26) ראה המשך תערוב ח"ג ס"ע אישפה
 (נעתק ב"היום יום" ו שבט, ובתור"מ —
 רשימת היומן ע' שכד. וש"נ).
 (27) דניאל ט, ז. וראה גם תור"מ ח"ו ע'
 153. ח"ט ע' 187. ועוד.

(22) ראה אג"ק שלו ח"א ריש ע' רס. וש"נ
 (נעתק ב"היום יום" בתחלתו). סה"ש תורת
 שלום ע' 246 וע' 248.
 (23) ע"פ ל' חז"ל — תענית ח, ב.
 (24) זח"ב סג, ב. פח, א.
 (25) ראה הנסמן בליקוט טעמים ומקורות

שבנפשו והארת הפנים, לא יוכל להתקרב .. כמו שיתקרב בבחי' בושת הפנים וכו'".

ז. והענין בזה:

השייכות ד"לך הוי' הצדקה" ל"מהות ועצמות א"ס ב"ה" היא — לפי שמצד העצמות נמשכים כל הענינים בתורת צדקה, ולא בתורת שכר על העבודה, ואפילו לא בתורת מתנה, שאף שאינה שכר העבודה, הרי "אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי' לא הוה יהיב לי' מתנתא"²⁸, משא"כ צדקה, שנתנתה אינה מחוייבת מצד הזולת (אפילו לא באופן ש"עביד לי' נייחא לנפשי'"), כי אם מצד הנותן בלבד.

וכמבואר בשל"ה²⁹ בנוגע לכללות ענין העבודה, אם היא צורך גבוה³⁰, וכמארז"ל³¹ "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעלי", כך כל מה שישראל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלין לאביהם שבשמים", או שזהו באופן ש"מה איכפת לו להקב"ה כו"³² — שזהו החילוק בין בחי' הגילויים, ששם יש תפיסת מקום לענין העבודה, לבחי' העצמות, ששם אין תפיסת מקום לעבודה, וכל ההמשכות הם בתורת צדקה³³.

וכללות הענין בזה — שמדריגת הגילויים קשורה עם מציאות הזולת, שהרי ענין הגילוי הוא בשביל הזולת (ועד שגם כאשר הגילוי הוא רק בכח ולא בפועל, הרי למעלה אין כח חסר פועל³⁴), ולכן יש תפיסת מקום למציאות הזולת; ורק מצד העצמות אין תפיסת מקום למציאות הזולת, ולכן כל ההמשכות אינם אלא בתורת צדקה בלבד.

וזוהו גם מ"ש³⁵ "רחבה מצוותך מאד", ומבואר באגה"ק³⁶ דיוק הלשון "מצוותך", ולא "מצוותיך", לשון רבים, דקאי על "מצות הצדקה שהיא מצות ה' ממש, מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד כו'" — דלכאורה, הרי אמרו רז"ל³⁷ שהקב"ה מניח תפילין ומתפלל, ועד"ז בנוגע לקיום כל המצוות? — אך הענין הוא, שקיום כל שאר המצוות הוא מצד

(28) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ ויש"נ.

טז, א. ב"ב קנו, א. (34) פרדס שי"א פ"ג. הובא ונת' בשהמ"צ

(29) שער הגדול (כט, ב ואילך). להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א (דרמ"צ

(30) ראה עבוה"ק חלק העבודה בתחלתו. נח, א. ובכ"מ.

(31) דב"ר פ"א, ו. וראה לקו"ת ראה כח, (35) תהלים קיט, צו.

(36) סי"ז.

(32) ב"ר רפמ"ד. (37) ראה ברכות ו, סע"א (תפילין). ז,

(33) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 324 ואילך. רע"א (תפלה). שמו"ר פ"ל, ט (מצוות). ועוד.

בחי' הגילויים (ששם יש תפיסת מקום למציאות הזולת), ואילו מצות הצדקה (שנעשית אך ורק מצד הנותן בלבד) היא "מצות ה' ממש", מבחי' העצמות.

ח. והנה, כללות ההמשכה ד"לך הוי' הצדקה" היא בראש-השנה, אלא, שבתחלת הבריאה היתה המשכה זו מצד "כי חפץ חסד הוא"³⁸, ואילו עכשיו, באתערותא דלתתא תליא מילתא³⁹ — עיי"ז ש"לנו בושת הפנים", באופן של העדר תפיסת מקום לגמרי, שזהו הכלי להמשכה ד"לך הוי' הצדקה", שהיא ההמשכה שמצד העצמות שבאה בתורת צדקה, מצד הנותן בלבד.

וע"ד מ"ש⁴⁰ "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח", והיינו, שדוקא מצד היותו "דכא ושפל רוח", הרי הוא כלי להשראת בחי' "מרום וקדוש".

ולהעיר, שהענין ד"בושת הפנים" הוא גם כאשר לא חסר מאומה בכללות העבודה דקיום התומ"צ בכל הפרטים והדקדוקים כו', כולל גם העבודה ד"בכל דרכיך דעהו"⁴¹.

וע"ד מארז"ל⁴² "אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה הי' בעיניך כרשע", והרי מובן, שתושבע"פ אינה צריכה לשלול ענין של שקר, ועכצ"ל שזה ש"אומרים לך צדיק אתה" הו"ע אמיתי, והיינו, שלא זו בלבד ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"⁴³, אלא כמבואר בתניא⁴⁴ בפירוש מדריגת צדיק, "שהרע נהפך להיות טוב גמור .. בהסיר הבגדים הצואים ממנו שהם תענוגי עוה"ז כו'", ואעפ"כ "הי' בעיניך כרשע".

וכללות הענין בזה — שגם אצל צדיקים צריך להיות ענין התשובה לפי ערכם, בדקות דדקות כו'. ואדרבה: "המה צריכים לתשובה עילאה יותר, שכל הגבוה מחבירו יותר הוא חוטא לפי ערכו ומעלתו, עד"מ בהמה המטנפת בהיכל המלך, הגם שצריכים לנקות ההיכל, לא יפלא כ"כ, שדרך הבהמה בכך כו', אבל אדם המתטנף, מאד יפלא, ותבער חמת המלך לזורקו מן ההיכל וכו'"⁴⁵, וע"ד מארז"ל⁴⁶ "ת"ח שנמצא רכב על בגדו כו'".

42 נדה ל, סע"ב. הובא בתניא בתחלתו.

43 תניא רפי"ב (בנוגע למדריגת הבינוני).

44 ספ"ט.

45 מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' עדר.

46 שבת קיד, רע"א.

38 מיכה ז, יח.

39 לקו"ת פרשתנו מז, ב. ובכ"מ.

40 ישעי' נז, טו.

41 משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות

ספ"ג.

וזהו גם הענין ד"לנו בושת הפנים", ששייך גם במדריגות נעלות, ואדרבה, "כל הקרוב יותר יהי' העדר תפיסת מקומו ביותר .. שיתבייש יותר מעצמותו כו'".

ט. ויש לקשר זה גם עם הענין ד"אתם נצבים היום כולכם", "לאחדים כאחד":

נתבאר לעיל (ס"ג) שע"י ההתאחדות באופן שלמעלה מהתחלקות נעשית ההמשכה בר"ה מפשיטות העצמות. אמנם, כדי ש"ראשיכם שבטיכם" יוכלו להתאחד עם "חוטב עציך" ו"שואב מימך", צריך להיות אצלם ענין הביטול.

ועפ"ז יובן גם סדר הכתוב "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך ועד שואב מימך", מלמעלה למטה (אף שלכאורה הי' צריך למנותם בסדר דמלמטה למעלה) — כדי להדגיש את הצורך בענין הביטול ד"ראשיכם שבטיכם", שמשתווים עם "חוטב עציך" ו"שואב מימך".

ונמצא, שענין הביטול שבהתאחדות ד"ראשיכם שבטיכם" עם "חוטב עציך ושואב מימך" שע"ז באים להמשכה דר"ה מפשיטות העצמות — הוא ע"ד הענין ד"בושת הפנים" שע"ז באים להמשכה ד"לך הוי' הצדקה".

וזהו גם תוכן מארו"ל⁴⁷ "כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה, שנאמר⁴⁸ מראשית השנה מרשית כתיב כו', היינו, שענין העשירות נמשך דוקא ע"י הביטול, "שישראל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה, כענין שנאמר⁴⁹ תחנונים ידבר רש"⁵⁰.

ויש להוסיף, שהביטול בהשתוות ל"חוטב עציך" ו"שואב מימך" הוא עוד יותר מאשר הביטול ש"עושין עצמן רשין".

ובהקדמה — שבענין העניות יש כמה דרגות, עד להדרגא הכי נמוכה — "אביון", "שתאב לכל דבר"⁵¹. אמנם, אפילו "אביון" — יש לו תקוה כו', ובמילא, אין זה עדיין תכלית הביטול. ולמטה מזה הוא מי שאין לו תקוה — שזהו ה"עבד", שאינו מציאות לעצמו כלל, שהרי כל "מה שקנה עבד קנה רבו"⁵², והאומר לשפחה הרי את מקודשת לי לאחר שתשתחרי אינה מקודשת⁵³.

51 פרש"י משפטים כג, ו. ראה טו, ד. תצא כד, יד.

52 פסחים פח, ב.

53 קידושין סב, א (במשנה). וש"נ.

47 ר"ה טז, ריש ע"ב.

48 עקב יא, יב.

49 משלי יח, כג.

50 פרש"י ר"ה שם.

וזהו גם הענין ד"חוטב עציך" ו"שואב מימך", כפי שמפרש רש"י "שבאו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע . . ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים", והיינו, שנשארו עבדים לבני ישראל⁵⁴.

ועפ"ז נמצא, שהביטול שבהשתוות ל"חוטב עציך" ו"שואב מימך" הוא יותר מהביטול ד"עושין עצמן רשין", כיון ש"חוטב עציך" ו"שואב מימך" הם עבדים שהם בתכלית הביטול עוד יותר מאשר הדרגא היותר נמוכה שבעני, ואעפ"כ מתאחדים גם עמהם באופן ד"כולכם", "לאחדים כאחד". ולכן ע"י ביטול זה ("בושת הפנים") נעשית ההמשכה דר"ה מפשיטות העצמות ("לך הוי' הצדקה").

וזהו גם הענין ד"מתעשרת בסופה", ובאופן שלא צריך להמתין אפילו רגעים אחדים, אלא תיכף ומיד בתחלת השנה (לאחרי תקיעת שופר⁵⁵) נמשך ענין העשירות, שהו"ע המשכת מרחב העצמי⁵⁶, בגשמיות וברוחניות.

* * *

י. מאמר⁵⁷ ד"ה אתם נצבים גו'⁵⁸.

* * *

יא. (לאחרי המאמר נערך "שבע ברכות" של א' התלמידים, ואח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):

ענין הנישואין קשור גם עם ראש השנה, שהרי ר"ה הראשון הי' יום ברוך אדה"ר, ועז"נ בברכות הנישואין: "כשמחך יצריך בגן עדן מקדם". וזהו גם שבר"ה צריך להיות ענין של שמחה, וכדאיתא בטור⁵⁹: "ישראל . . לובשים לבנים ומתעטפים לבנים . . ואוכלין ושותין ושמחין בר"ה לפי שידועין שהקב"ה יעשה להם נס כו", ואדרבה, דוקא ע"י

58) בעת אמירת המאמר התעלף א' החסידים, ולאחרי המאמר, כששאל כ"ק אדמו"ר שליט"א את הרופא ד"ר אברהם אבא זעליגזאן אודותיו, והשיב, שהוא במצב טוב, באמרו: "ס'איז גאָרניט", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: התורה נתנה "רשות לרופא לרפאות" (ברכות ס, סע"א. וש"נ), וכאשר הרופא אומר שזה שום דבר, הרי זה אכן שום דבר. 59) אור"ח סוסתקפ"א.

54) ראה פרש"י ד"ה מחוטב — יבמות טז, סע"א. 55) ראה תורת לוי"צ ע' סז. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שט. ע' תכא. וראה גם התוועדויות תנש"א ח"א ס"ע 64 ואילך. וש"נ. 56) ראה סה"מ אעת"ר בתחלתו. 57) לע"ע לא הגיע לידנו, וראה תו"מ חמ"א ע' 279 (המור"ל).

השמחה שפורצת גדר⁶⁰, פורצים את כל הגדרים וזוכים בדין, ובאופן ש"באור פני מלך חיים"⁶¹.

*

יב. בעמדנו בסמיכות לסיום השנה, יש לעורר ע"ד הצורך בעריכת חשבון-נפש גם בנוגע ללימוד התורה.

ובהקדם תיווך הפירושים במ"ש בפרשת השבוע⁶² "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד וגו'":

רבינו הזקן מבאר בלקו"ת⁶³ שמ"ש "כי המצוה הזאת גו'" "קאי על התשובה, דלעיל מיני⁶⁴ כתיב כי תשוב אל ה' .. והיא המצוה אשר אנכי מי שאנכי מצוך כו'". ובהגהת הצ"צ: "כ"כ בר"ח פ"א משער התשובה בשם הרמב"ן דפסוק כי המצוה הזאת קאי על מצות התשובה".

[ויש לדייק בדברי הצ"צ שמביא פירוש זה מ"ראשית חכמה .. בשם הרמב"ן", ולא מדברי הרמב"ן עצמו⁶⁵ — כי, הרמב"ן עצמו מפרש תחילה שקאי "על כל התורה כולה", ואח"כ מוסיף, "והנכון כי על כל התורה יאמר כי המצוה אשר אנכי מצוך היום, אבל המצוה הזאת על התשובה הנזכרת כו'", ואילו בר"ח מביא רק את הפירוש השני שבדברי הרמב"ן שקאי על התשובה].

ונוסף לזה ישנו גם הפירוש שקאי על כללות התומ"צ (כהפירוש הראשון שברמב"ן), כמובן גם ממ"ש רבינו הזקן ב"דף השער" של ספר התניא (שגם הוא נכתב ע"י רבינו הזקן בעצמו⁶⁶) "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד .. לבאר היטב איך הוא קרוב מאד כו'"; ובפרק י"ז (בגימטריא "טוב" ⁶⁷) מבאר ש"בלבכך" קאי על ענין האהבה.

וכמו"כ ישנו גם פירוש הגמרא במסכת עירובין⁶⁸ שקאי במיוחד על לימוד התורה.

ויש לתווך כל הפירושים הנ"ל⁶⁹ — שהפסוק קאי אמנם על מצות

60) סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד. 24.

61) משלי טז, טו. וראה לקו"ת מסעי צג, 66) ראה גם תו"מ חל"ה ע' 285. וש"נ.

62) ראה סה"מ תש"ד ע' 54. 67) ראה סה"מ תש"ד ע' 54.

63) ל, יא-יד. 68) נה, רע"א. — נזכר גם סיום דברי

הגמרא שם: "ולא מעבר לים היא, לא תמצא 63) פרשתנו מה, ג.

64) שם, יו"ד. 68) לא בסחרנים ולא בתגרים".

65) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 112 הערה 69) ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 171 ואילך.

התשובה, אבל כיון שגם מצות התשובה נלקחת מן התורה [וכמודגש בר"ה, שאומרים פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות,⁵ כדי להביא רא"י מן התורה⁶⁷], עכצ"ל, שמ"ש על התשובה "לא נפלאות גו' כי קרוב גו'" קאי גם על התורה (דאל"כ, אי אפשר לומר על התשובה "כי קרוב גו'"), ובמילא קאי גם על המצוות, שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁷⁰, כולל ובמיוחד ענין האהבה, שהיא השרש לכל המצוות, כמבואר בחינוך קטן⁷¹ ש"שרשי עבודת ה' ויסודותי' הן דחילו ורחימו, היראה שרש ויסוד לסור מרע והאהבה לעשה טוב כו'".

והתיווך דכל הפירושים בנוגע לפועל — כאשר ישנו ענין התשובה על לימוד התורה מתוך אהבה ויראה (עי"ז שלומדים גם תורת החסידות), ובשביל זה צריך לערוך חשבון-צדק כיצד הי' לימוד התורה במשך כל השנה.

ולכן, בעמדנו בסיום השנה יש לעורר ע"ד עריכת בחינות לתלמידי הישיבה⁷², הן בנגלה והן בחסידות.

יג. ולהעיר:

כבר דובר לפני כמה שנים ע"ד עריכת בחינות לתלמידים בסוף זמן הלימודים, ובגלל ש"גזירה גזרתי"... עשו כן בשנה הראשונה, ויותר מזה לא הועיל הדבר.

ולא עוד אלא שהיו כאלו שבאו אלי בטענות: היתכן שעורכים "בחינות" — בד"קם לכנות זאת בלשון אוה"ע בשפת המדינה: "עגזעמס" — בתורת החסידות?!...
ואז נתחוויר אצלי ענין מסויים:

פעם סיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷³ אודות התייסדות ישיבת תומכי תמימים ע"י אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, בשנת תרנ"ז, שמקודם לכן, טען אחד החסידים — שהי' גדול בנגלה ובחסידות ובעבודה — היתכן להכניס "וואַלאַזיין" בחסידות?!... ולאחרי שחזר מאוהל אביו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש, הודיע על החלטתו לייסד את הישיבה, מבלי להתפעל מהטענה הנ"ל.

בשעתו לא הבנתי מדוע מספר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפור זה,

(70) קידושין מ, ב. וש"נ. הכולל.

(71) בתחלתו. וראה גם תניא פ"ד. (73) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שלה.

(72) ברשימה אחרת נזכר גם ע"ד אברכי וש"נ.

מה שייך ונוגע דבר זה אלי; אך כאשר באו אלי בטענות בנוגע להבחינות, נתחוויר לי הדבר...

ובכן: כשם שאז לא התפעלו מהטענות וייסדו את הישיבה, ואח"כ ראו את גודל התועלת וההצלחה כו' — כן הוא גם בנוגע להאמור לעיל ע"ד הבחינות.

— אינני בעה"ב לחייב מישהו לעשות דבר בניגוד לרצונו; אבל, בכל הקשור אלי, כמו כניסה ליחידות או קבלת מענה בכתב, הרי בבעלותי להתנות זאת בעריכת הבחינות הנ"ל.

יד. ונקודת הדברים:

גם בתורת החסידות צריך להיות הלימוד באופן שידע ויבין וישיג הענין הנלמד⁷⁴, ולא כאותם הטוענים שהעיקר הוא שיתעורר באהבה ויראה כו', ולא נוגע כ"כ לימוד והבנת הענינים לאשורם ולבוריים, ובלבד שלומד חסידות ("אבי ער לערנט חסידות"), גם אם אין זה באופן של לימוד הראוי לשמו ("עס איז מערניט ווי געבורטשעט"...) .

וכידוע מ"ש אדמו"ר האמצעי⁷⁵, שלא די בהתבוננות כללית, אלא יש צורך בהתבוננות פרטית דוקא, ועאכו"כ בנוגע להלימוד, שצריך לידע ולהבין לא רק כללות הענין, אלא גם פרטי הענינים כו', ואח"כ לבוא גם לנקודת התמצית כו' — שזהו תוכן ענין ה"קיצורים", כפי שמצינו אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר שעוד לפני הנשיאות ערך קיצורים לספר שערי אורה, וכן לאחר שישב על כס הנשיאות⁷⁶.

וכדי להבטיח שהלימוד יהי' כדבעי, הנה מזמן לזמן יש לערוך בחינות — לא "עגזעמס", אלא "בחינות" דוקא, ולא רק בחינה, אלא באופן של חשבון, וחשבון-צדק, כדי שכל אחד יראה מה נחסר אצלו בשנה שעברה, ויחליט לתקן זאת בשנה הבאה.

ולהעיר גם ממה שנמצא במאמר של רבינו הזקן בא' הביכלאך שיצאו לחירות⁷⁷, "הטעם למה בכל הענינים שבספר עץ חיים נזכר לשון "בחינה", מפני שהכינוי אינו אמת כו', והוא מלשון בוחן, כמו עד"מ

יוכל להשתכר כו'.

75) שער היחוד בתחלתו, ובפ"ד.

76) ראה תו"מ חט"ו ס"ע 17 ואילך.

וראה גם תו"מ חל"ב ע' 349.

77) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז תקס"ב

ח"א בסופו (ע' רפה).

74) ברשימה אחרת נזכר גם שהענינים הנלמדים צריכים להיות אצלו מן המוכן, וכמו בגשמיות, שהסדר הראוי הוא שיש לאדם ממון מן המוכן, ואז יכול לרכוש כל המצטרך לו ע"י המחאה ("צייק"), ולא באופן שכאשר צריך איזה דבר, אזי מחפש עבודה שעל ידה

שיבחנו את הכסף אם הוא צרוף, שבחינתו יקרא במספר כך וכך (לייטיג בל"א), שאין בחי' זו שייכת כלל למהות הכסף כו', רק שהוא הוראה לבד על שבחו כו'".

ועד"ז בנדו"ד, שתועלת הבחינה היא להורות שהלימוד שהי' עד עתה אינו בערך לגבי מעלת הלימוד שיכול וצריך להיות, ולכן צריכה להיות אצלו התחדשות בלימוד התורה [ולהעיר מהשייכות לר"ה, כמ"ש⁷⁸ "תקעו בחודש שופר", בחודש מלשון חידוש, כמארז"ל⁷⁹ "חדשו מעשיכם"], ע"י תוספת יגיעה בתורה, כמארז"ל⁸⁰ "יגעת ומצאת" — "מצאת" דייקא, כמו מציאה שבאה בהיסח הדעת⁸¹, שכן, אף שכללות לימוד התורה הו"ע של דעת, מ"מ, צריך להיות ענין של "היסח הדעת" מהלימוד הקודם כדי שיוכל להתעלות לאופן הלימוד היותר נעלה באין ערוך, כפי שמצינו בר' זירא שהתענה מאה (או ארבעים) תעניות לישכח תלמוד בבלי כדי שיוכל להתעלות לדרך הלימוד דתלמוד ירושלמי⁸², וע"ד שצריך לישכח חיזו דהאי עלמא קודם העלי' לגן-עדן⁸³.

יש להוסיף, שהתועלת של הבחינה היא לא רק להנבחן, אלא גם להבוהן, בבחינת "מאיר עיני שניהם הוי"ו"⁸⁴, כך שבודאי תהי' הבחינה בסבר פנים יפות וכו'.

טו. ובנוגע לפועל:

למרות שלא נשאר זמן רב להתכונן כראוי לבחינות (ככל דבר טוב שדורש הכנה הראוי) — יש להתחיל מיד בעריכת בחינות לתלמידים, כך, שלקראת שמיני-עצרת תהי' מוכנה רשימת כל התלמידים הנבחים ואופן ידיעותיהם וכו' (ובשנה הבאה יוכלו להתכונן לבחינות במשך זמן ארוך יותר).

ומה טוב — שהבחינות יערכו ע"י הרבנים וראשי ישיבות מביני האורחים⁸⁵, ולא ע"י המלמדים והרמ"ם הקבועים, כי, מאחר שהם "ערבים" לתלמידיהם, ורוצים שיראו את טיב פירותיהם, הרי מצד "אהבת עצמו" עלול המלמד והר"מ לוותר ולמחול לתלמידו כו'; משא"כ כאשר

(83) ראה תו"מ סה"מ אייר ע' ריח. וש"נ.

(84) משלי כט, יג. וראה תמורה טז, א.

הקדמת התניא.

(85) ברשימה אחרת: ובודאי לא יתנהגו

בשפלות של שקר, "ווי אַ שי"ן מיט דריי

קעפלאך"...

(78) תהלים פא, ד.

(79) מדרש תהלים עה"פ.

(80) מגילה ו, ריש ע"ב.

(81) סנהדרין צז, א.

(82) ב"מ פה, סע"א (לגירסת הרש"ל).

וראה לקו"ש חל"ד ע' 24 הערה 6. וש"נ.

וראה גם לקו"ש שם ע' 30. וש"נ.

הבחינה תהי' ע"י מישהו שהערבות שלו היא רק מצד הענין ש"כל⁸⁶
 ישראל ערבים זה בזה"⁸⁷.

* * *

טז. ע"פ מ"ש⁸⁸ "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" — יש
 להזכיר אודות אחינו בני"י שנמצאים במדינה ההיא, במיצר כו', שיש להם
 נסיונות וכו', ואעפ"כ עומדים במס"נ, באופן של "שלימות היראה"⁸⁹.

ויה"ר שלקראת השנה החדשה תהי' אצלם היציאה מן המיצר אל
 המרחב כו'.

וכן בנוגע לכל בני"י הנמצאים כאן, בתוככי כלל ישראל — שיהי'
 אצל כולם המרחב האמיתי, לא רק מרחב דנברא, אלא מרחב העצמי⁸⁷.

(88) תהלים קלז, ו.
 (89) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. ובכ"מ.

(86) שבועות לט, סע"א. וש"נ.
 (87) חסר הסיום (המו"ל).